

Utbildningsdepartementet
103 33 STOCKHOLM

Synpunkter angående departements- promemoria avseende förslag till legitimation för lärare och förskollärare

Lärarnas Riksförbund har beretts tillfälle att lämna synpunkter på ovanstående promemoria.

Sammanfattning

Lärarnas Riksförbund välkomnar förslaget om införande av en legitimation för lärare och förbundet ställer sig bakom det allra mesta i förslaget. Lärarnas Riksförbund gör dock ett antal påpekanden som är viktiga för att legitimationen för lärare skall bli så bra som det finns skäl att förvänta av en så viktig reform. Förbundet har alltsedan vår kongress 1992 haft uppdraget att verka för att en lärarlegitimation införs för att stärka kvaliteten i skolan.

Lärarnas Riksförbund tillstyrker att:

- Lärarlegitimation blir ett krav för tillsvidareanställning.
- Legitimationen utfärdas mot de årskurser och ämnen läraren är behörig för och att den kan kompletteras efter behörighetsgivande vidareutbildning.
- Nyexaminerade lärare får rätt till en introduktionsperiod med mentorsstöd.
- Lärarnas ansvarsnämnd inrättas och utgör den instans som prövar rätten till fortsatt legitimering.

Lärarnas Riksförbund avstyrker att:

- Vissa lärargrupper undantas från kravet på legitimation för tillsvidareanställning.
- Vissa lärargruppen undantas från kravet på legitimation för betygssättning.
- En rektor som saknar legitimation för ämnet ska vara den som avgör ett betyg vid oenighet.

Lärarnas Riksförbund föreslår att:

- En legitimerad lärare ska vara ansvarig för alla arbetsuppgifter som innefattar en sammanfattande bedömning av elevernas kunskaper.

Utöver betygssättning även skriftliga omdömen, utvecklingssamtal, upprättande av individuella utvecklingsplaner och åtgärdsprogram.

- Lektorstiteln ska förbehållas disputerade lärare. I ett första skede måste införandet av lektorat börja i gymnasieskolan. Det är gymnasieskolan som till snart 100% mist sina lektorer och det är därför angeläget att återinförandet av lektoraten tar sin början där. Först sedan gymnasieskolan försetts med 1000 nya lektorat enligt regeringsförklaringen från 2006 är det aktuellt med att införa lektorat i andra skolformer. Det är även angeläget att lektoraten inriktas mot ämnena i gymnasieskolan.
- Lärarnas Riksförbund föreslår att det i legitimationssystemet införs ytterligare en nivå benämnd särskilt kvalificerade lärare. Kvalificering för detta ska ske på det sätt som föreslogs i Jörgen Ullenhags betänkande, SOU 2008:52. Dessa särskilt kvalificerade lärare skulle komma att fylla en viktig funktion i hela skolsystemet.

Lärarnas Riksförbund kräver att:

- Ytterligare ekonomiska resurser tillförs reformen. För att göra verklighet av intentionerna med införandet av en lärarlegitimation behövs ytterligare resurser utöver de redan föreslagna. Lärarnas Riksförbund uppmanar regeringen att se över gjorda prioriteringar inom skolområdet för att omfördela till legitimationssystemet.

Den kvalitetshöjning som svensk skola kan få genom lärarlegitimationen kräver bättre finansiering av bland annat introduktionsperioden, utbildning av mentorer, möjlighet till forskarutbildning inom arbetstiden och lönetillägg till lektorer och särskilt kvalificerade lärare.

Synpunkter och kommentarer

Lärarnas Riksförbund redovisar här sina synpunkter på förslagen i promemorian. Kommentarererna följer strukturen i kapitlen 4-6 i promemorian men föreslagna förändringar medför naturligtvis konsekvenser även i lagtexten.

Förbundet väljer att endast kommentera de delar av förslaget som rör lärare.

4.1 Legitimation som visar behörigheten – i huvudsak ett krav för att få undervisa

Lärarnas Riksförbund välkomnar förslaget att behörighet och legitimation i huvudsak ska vara ett krav för att få undervisa.

Förbundet bejakar att det både tydliggörs att legitimerade lärare har ett personligt ansvar för kvaliteten på undervisningen och att det är huvudmannen som har ansvar för kvaliteten i undervisningen om man anställer personer utan lärarutbildning.

Lärarnas Riksförbund anser att de två krav som i 2 kap. 18 § ställs på den som anställs utan att uppfylla kraven i 13 § bör komma i omvänd ordning: *1. I så stor utsträckning som möjligt ha en utbildning... 2. Vara lämplig att bedriva undervisningen.* Detta för att betona att den som anställs för undervisning ska ha någon form av formell ämneskompetens.

Förbundet anser att gränsen för särskilt beslut vid tidsbegränsad anställning bör anpassas till skolans värld och inte vara sex månader utan istället gälla vid alla ”anställningar som avser en hel termin eller motsvarande längd”.

4.2 Statens skolverk meddelar lärar- och förskollärlärligitation – beteckningar som bara får användas i skolväsendet

Lärarnas Riksförbund stödjer de vägar till lärarlegitimation som presenteras i figur 1.

Förbundet stödjer även förslaget att legitimationen ska kunna kompletteras genom vidareutbildning.

Lärarnas Riksförbund vill se som en generell regel att lärare med äldre utbildning ska anses behöriga för det den dåvarande utbildningen gav behörighet för. Detta bör inte orsaka några svårigheter när det gäller utbildningar före 1991 då det vid den tiden fanns en tydlig koppling mellan utbildning och behörighet.

För lärare utbildade efter 1991 krävs istället att behörigheterna regleras i särskild ordning så att lärare som är utbildade för vissa ämnen inte generellt ges legitimation som klasslärare i låg- och eller mellanstadiet. Den som inte

bedöms behörig som klasslärare måste i stället ges behörighet för vissa ämnen i dessa årskurser.

För att nyutbildade lärare ska kunna legitimeras i det de är utbildade för krävs också att huvudmännen tar ansvar för att konstruera tjänster som motsvarar den utbildning de nya lärarna har. När vi får en lärarutbildning som är mer anpassad efter skolornas behov gäller det att lärare verkligen tjänstefördelas på det de är utbildade för.

4.3 Lärare som får undervisa även om de inte har legitimation

Lärarnas Riksförbund anser att det bör ställas krav på legitimation även för lärare i tvåspråkiga skolor. Förbundet anser inte att det finns skäl att frångå krav på legitimation eftersom skolorna ska tillämpa svenska styrdokument. Däremot kan kravet på svenskkunskaper vid utfärdandet av behörighetsbevis undantas eftersom undervisningen ska ske på främmande språk. Genom att medge detta undantag uppfylls kravet på behörighet och därmed kan legitimation utfärdas.

4.4 Undantag från kravet på legitimation under vissa förutsättningar

Förbundet avslår de föreslagna undantagen för lärare i yrkesämnen och modersmål.

4.5 Anställning av lärare och förskollärare

Lärarnas Riksförbund välkomnar förslaget att endast den som har legitimation ska få tillsvidareanställas som lärare.

Förbundet avslår förslaget att vissa lärare undantas från kravet på legitimation för tillsvidareanställning.

4.6 Lektor – en statlig utnämning

Lärarnas Riksförbund stödjer förslaget att en legitimerad lärare ska kunna utnämnas till lektor men anser att det för utnämningen ska krävas doktorsexamen.

Förbundet föreslår att den som har licentiatexamen, eller meriterat sig på annat sätt enligt förslaget i SOU 2008:52, istället kan utnämnas till Särskilt kvalificerad lärare. Lärarnas Riksförbund föreslår att dessa två karriärsteg ska finnas i hela skolsystemet.

Skolan har tydliga behov av lektorer och särskilt kvalificerade lärare. Dessa kan bland annat vara examensansvariga lärare som gymnasieutredningen föreslår och de kan även ges ett övergripande ansvar för ämnesutveckling hos skolhuvudmannen.

För att skapa incitament för lärare att meritera sig till särskilt kvalificerad lärare och lektor bör till utnämningen även kopplas ett statligt finansierat lönetillägg.

4.7 Legitimerade lärare ska sätta betyg

Lärarnas Riksförbund bejakar förslaget att endast legitimerade lärare fullt ut ska få ansvara för betygssättning av elever.

Förbundet avslår de föreslagna generella undantagen samt förslaget att regeringen ska kunna meddela särskilda undantag för skolor med viss pedagogisk inriktning.

Lärarnas Riksförbund anser dessutom att en legitimerad lärare ska vara ansvarig för alla arbetsuppgifter som innefattar en sammanfattande bedömning av elevernas kunskaper, såsom skriftliga omdömen, utvecklingssamtal, upprättande av individuella utvecklingsplaner och åtgärdsprogram. Detta är inte minst viktigt för att betona att även arbetet med yngre elever behöver kvalitetssäkras.

Ansvaret innebär att en legitimerad lärare ska *stödja* den ickelegitimerade, inte överta uppgifterna. Detta gäller naturligtvis även för själva undervisningen. Den som inte har utbildning för att undervisa behöver stöd av både skolledning och andra lärare för att kunna utföra uppdraget på ett tillfredställande sätt.

När en ickelegitimerad lärare har ansvar för undervisningen måste därför arbetsgivaren ta ansvar för att det ges praktiska möjligheter i form av tid och organisation för en legitimerad lärare att på ett fullgott sätt stödja den ickelegitimerade. Det ställs också utökade krav på att den ickelegitimerade läraren dokumenterar sina elevers resultat och prestationer och även för detta behövs avsatt tid och systematiserade rutiner.

Det är förbundets bestämda åsikt att en rektor utan utbildning för det aktuella ämnet som den ickelegitimerade undervisar i aldrig kan ta över betygssättningen. Den legitimerade lärare som ska stödja en ickelegitimerad vid betygssättningen ska naturligtvis vara legitimerad för just detta ämne.

I båda de fall där rektor enligt förslaget föreslås gå in och besluta om betyg bör det istället vara en för ämnet legitimerad lärare som gör detta. Om ingen sådan finns att tillgå på den egna skolan måste hjälp vid betygssättningen hämtas av en legitimerad lärare från en annan skola.

4.8 Introduktionsperioden

Lärarnas Riksförbund stödjer förslaget om introduktionsperiod och instämmer i bedömningen att detta är en bättre benämning än provår. Det är

av yttersta vikt att mentorn får utbildning för sitt uppdrag samt att tillräckligt med tid avsätts för deltagande vid varandras lektioner och regelbundna, schemalagda samtal.

Förbundet vill betona att detta är arbetsuppgifter som ska rymmas inom den reglerade arbetstiden och att det är av yttersta vikt att tiden till mentorskapet tas från både undervisning och övriga arbetstuppgifter. I promemorian hänvisas här till huvudmannens självstyre men förbundet menar att Skolverket i sina allmänna råd absolut bör påtala vikten av att även tiden för undervisning minskas.

Regeringen bör även tillskjuta medel och ge lärosätena i uppgift att ta fram både utbildning för mentorer och uppföljande utbildningsmoment som kan erbjudas de nya lärarna under introduktionsperioden.¹ Kvaliteten i reformen äventyras om inte staten fullt ut tar ansvar för att finansiera sådant som är nödvändigt för en lyckad implementering.

Lärarnas Riksförbund ser också positivt på att mentors roll som bedömare av den nya läraren nedtonas i det slutgiltiga förslaget och att det är rektor som bär ansvaret för att bedöma om den nya läraren har genomfört en godkänd introduktionsperiod. En förutsättning för detta är naturligtvis att det vid rektorstillsättningar ställs krav på utbildning och erfarenhet av den verksamhet rektorn är satt att leda.

Förbundet anser att lärarens förmåga att tillägna sig lärares yrkesetik, som sedan 2001 omfattar alla lärare, bör vara en viktig kompetens i utformandet av den profil som de nya lärarna ska bedömas gentemot. Även för de redan anställda lärarna bör yrkesetisk kompetens vara en av intygspunkterna. Förbundet förutsätter att representanter för professionen kommer att medverka i arbetet med att utforma kompetensprofilerna.

4.9 Ansökan om legitimation

Lärarnas Riksförbund stödjer det föreslagna ansökningsförfarandet.

För lärare som redan är anställda behövs ett klarläggande avseende omfattningen av yrkeserfarenheten. Förbundet förutsätter att kravet på ett års heltidstjänstgöring innebär att längre tid av deltidstjänstgöring kan läggas samman så att den motsvarar ett år.

Det behövs också ett klargörande av vad som gäller för dem som i dagsläget inte arbetar som lärare. Om icke yrkesaktiva lärare kan ansöka om legitimation behövs riktlinjer för hur lång tid tillbaka kan man återöppna en lärarerfarenhet och hur den i så fall ska intygas.

¹ Det finns en omfattande forskning och erfarenhetsutbyte mellan de nordiska länderna och vissa andra nordeuropeiska länder när det gäller mentorskap för nya lärare och de nys introduktion i yrket. Dessa erfarenheter bör tas till vara i utformandet av mentorsutbildningar och uppföljande utbildningar för nya lärare.

För att säkra kvaliteten i skolan och lärarutbildningen bör rektorer och lärarutbildare som uppfyller kravet på lärarlegitimation uppmanas att ansöka. Det bör på sikt utgöra ett krav, men i initialskedet ses som en merit att dessa är legitimerade lärare.

Förbundet vill ha ett klagörande av huruvida skrivningen på sidan 44 i promemorian, andra stycket, sista raden är en felskrivning eller har en faktisk innebörd. Där står att det av legitimationen ska framgå "... om läraren är behörig för arbete i fritidshem". Vissa fritidspedagoger kan inte vara mer behöriga än andra. När fritidspedagoger inte omfattas av legitimationssystemet kan rimligtvis inte behörighet som fritidspedagog skrivas in i legitimationen för någon, oavsett om de också är legitimerade som lärare eller inte.

4.10 Lärarnas ansvarsnämnd

Lärarnas Riksförbund stödjer förslaget om inrättande av Lärarnas Ansvarsnämnd.

Förbundet anser att nämndens utformning och uppdrag behöver utredas i särskild ordning och i samråd med berörda parter. Förbundet vill också betona vikten av att det i ansvarsnämnden finns personer med gedigen lärarerfarenhet som kan bidra med kompetens avseende god lärarsed och tillämpning av lärares yrkesetik. Ansvarsnämnden bör också ges i uppdrag att ha ett nära samarbete med Lärarnas yrkesetiska råd.

Det är också positivt att anmälningar ska gå via Skolinspektionen så att det där kan göras en bedömning av vilka ärenden som är relevanta att föra vidare till Lärarnas ansvarsnämnd.

4.11 Varning och återkallelse av legitimation

Lärarnas Riksförbund stödjer förslaget om återkallelse av legitimation och ser positivt på att regeringen tagit till sig av vårt krav på att det måste finnas fler disciplinära åtgärder och stödjer därmed också förslaget avseende möjligheten att istället utdela varning.

4.12-14 Övriga frågor kopplade till Lärarnas ansvarsnämnd

Lärarnas Riksförbund stödjer förslaget avseende förvarandet vid Lärarnas ansvarsnämnd, register samt sekretess.

5 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Lärarnas Riksförbund stödjer förslagen avseende ikraftträdande och övergångsbestämmelser.

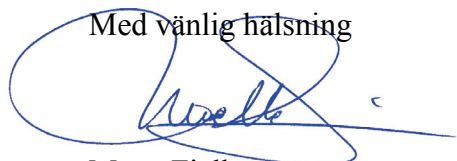
6.4 Ekonomiska konsekvenser

Lärarnas Riksförbund inser att den bristande finansieringen bottnar i den rådande ekonomiska situationen men då vi nu ser en ljusning i landets ekonomi måste tillräckliga medel avsättas. För att uppnå önskad effekt av reformen krävs att den är fullt ut finansierad.

Förbundet kan också konstatera att det trots det rådande ekonomiska läget bedöms finnas miljardbelopp att satsa på till exempel lärlingsutbildning och allmän förskola för treåringar och uppmanar regeringen att överväga omprioriteringar till förmån för legitimationssystemet.

Ytterligare arbetsuppgifter läggs också på de legitimerade lärarna när de ska fungera som stöd för de ickelegitimerade vid betygssättning med mera. Skolhuvudmännen måste få det stöd som behövs för att kunna reglera detta genom tillräcklig bemanning, annars riskerar vi att detta blir ännu en av de reformer som lärarna får betala i form av ökad arbetsbelastning.

Med vänlig hälsning

Metta Fjelkner
Förbundsordförande

Anna Jändel-Holst
Utredare